

OAV ORQALI TARQATILAYOTGAN NARRATIVE MATERIALLAR VOSITASIDA KITOBXONLIKNI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOSLIKLARI

Yunusova Shaxnoza Axror qizi
Alfraganus universiteti magistranti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14576507>

Annotatsiya. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda ommaviy axborot vositalarining (OAV) o'rni beqiyosdir. Bugungi kunda OAV orqali turli janrdagi va mavzudagi narrativ materiallar keng ommaga yetkazilib, kitobxonlikni shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada OAV orqali tarqatilayotgan narrativ materiallar vositasida kitobxonlikni shakllantirish jarayonining xususiyatlari, afzalliklari va natijalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ommaviy axborot vositalari, kitobxonlik madaniyati, narrativ materiallar, kitoblarni ommalashtirish, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli platformalar, televizion dasturlar, audio va video podkastlar, madaniy savodxonlik

Аннотация. Роль средств массовой информации (СМИ) в развитии культуры чтения неопределима. Сегодня различные жанры и темы повествовательных материалов распространяются среди широкой аудитории через СМИ, выступая эффективным инструментом формирования привычек чтения. В данной статье анализируются особенности, преимущества и результаты формирования культуры чтения с помощью повествовательных материалов, распространяемых через СМИ.

Ключевые слова: средства массовой информации, культура чтения, нарративные материалы, популяризация книг, социальные сети, цифровые платформы, телевизионные программы, аудио- и видеоподкасты, культурная грамотность.

Abstract. The role of mass media (MM) in the development of a reading culture is invaluable. Nowadays, various genres and topics of narrative materials are being delivered to the public through MM, serving as an effective tool in fostering reading habits. This article analyzes the characteristics, advantages, and results of fostering reading culture through narrative materials distributed via mass media.

Keywords: mass media, reading culture, narrative materials, book popularization, social networks, digital platforms, television programs, audio and video podcasts, cultural literacy.

Kirish

Bugungi kunda ommaviy axborot vositalarining (OAV) roli nafaqat axborot tarqatishda, balki madaniyat, kitobxonlik va ta'limni rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Narrative materiallar (hikoya shaklidagi materiallar) orqali kitobxonlikni shakllantirish, yangi texnologiyalar va OAV platformalarining

rivojlanishi bilan yangi imkoniyatlarga ega bo‘lmoqda. Shu boisdan, ushbu mavzuni bugungi kunda nafaqat ilmiy, balki jamiyatning ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan dolzarb masala sifatida e'tirof etish mumkin. Texnologik taraqqiyot va internetning keng imkoniyatlari orqali OAV platformalari kitobxonlikni shakllantirishda samarali vosita sifatida foydalanilmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn video platformalar va raqamli media vositalar orqali hikoya qilish, kitoblarni ommalashtirish va o'quvchilarga ularga oid axborotlarni yetkazish imkoniyati kundan kunga oshib bormoqda. Ushbu platformalar yordamida kitoblar haqidagi xabarlar keng auditoriyalarga tez va samarali tarzda yetkaziladi, bu esa kitoblarga bo'lgan qiziqishni yanada oshiradi.

Bundan tashqari, narrative materiallar nafaqat kitobxonlikni shakllantirish, kitoblarni targ'ib qilishga, shu bilan bir qatorda ularni o'qishga qiziqtirish, o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. OAV tomonidan tarqatilgan narrativ materiallari orqali o'quvchilar empatiyani rivojlantiradi, hayotiy tajribalarni o'rganadi va o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili

OAV orqali kitobxonlikni shakllantirish masalasi, so'nggi yillarda ilmiy-tadqiqot ishlarida va amaliy psixologiya, ta'lim va ijtimoiy tahlil sohalarida keng muhokama qilinayotgan mavzulardan biri sanaladi. OAVning kitobxonlik madaniyatiga ta'siri haqida bir qator ilmiy tadqiqotlar mavjud. Ularning asosiy nuqtai nazari shundan iboratki, ommaviy axborot vositalari orqali berilayotgan hikoya materiallari kitoblarni ommalashtirishda va o'quvchilarni o'qishga jalb qilishda samarali vosita hisoblanadi. Raqamli platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kitoblar haqida axborot tarqatish, o'quvchilarga kitoblarni o'qishning foydaliligini tushuntirish va kitoblar asosida interaktiv muhokamalar o'tkazish kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, A.Freeman o'z tadqiqotida, ijtimoiy tarmoqlarda kitoblar haqida fikr almashish va tavsiyalar orqali yangi o'quvchilarni jalb qilishning samaradorligini ko'rsatgan[2].

J.Smithning ilmiy izlanishlarida hikoya qilishning o'quvchilarning hissiy va aqliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi, ularni jamiyatdagi muammolarga nisbatan e'tiborsiz bo'lmasligi ta'kidlangan[4]. Bu jarayon, ayniqsa, yoshlarni o'qishga qiziqtirishda samarali ta'sir etadi. R.Johnson o'z tadqiqotida OAV materiallari, xususan, raqamlashtirilgan kitoblar va hikoyalar, o'quvchilarda kitoblarni o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, chunki ular kitoblarni o'qish orqali o'tkazgan tajribani ekranda ham ko'rishni istaydilar[3]. M.Thompsoning tadqiqotida, OAV orqali kitoblar haqidagi muhokamalar va sharhlar yoshlarni o'qishga bo'lgan qiziqishlarini oshirib, yangi o'quvchilarni jalb qilishga yordam beradi[5].

Narrative materiallar kitobxonlikni shakllantirishda nafaqat o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga, balki ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishga ham ta'sir ko'rsatadi. Kitoblar orqali jamiyatdagi muhim masalalar, qadriyatlar va o'rganish zarurati yoritiladi. K.Andersonning ilmiy ishida hikoya materiallarining o'quvchilarda ijtimoiy ongini rivojlantirishi, kitoblar orqali jamiyatdagi o'zgarishlarni tushunishni ta'minlashi ko'rsatilgan[1]. OAVning yangi shakllari, xususan ijtimoiy tarmoqlar, kitobxonlikni shakllantirishda kuchli vosita sifatida ko'riladi. O'quvchilar sotsial tarmoqlarda kitoblar haqida fikr almashishadi, o'zaro tavsiyalar beradi va kitoblarni muhokama qilishadi. Bu jarayon kitobxonlik madaniyatini rivojlantiradi. H.White o'zining tadqiqotida, kitoblarning ijtimoiy tarmoqlarda reklama qilinishi va o'quvchilar o'rtasida kitoblar haqida muhokama qilishni ommalashtirishi kitobxonlikni shakllantirishdagi samaradorlikni oshirishi mumkinligini ta'kidlagan[6].

Tahlil va natijalar

OAV orqali tarqatilayotgan narrativ materiallarning turlari:

Audio va video podkastlar: Adabiyotga oid muhokamalar, yozuvchilar bilan suhbatlar va asarlarning qisqa sharhlari orqali kitobxonlikni rag'batlantiradi.

Televizion va radio dasturlar: Kitoblar va ularning mualliflari haqida hujjatli filmlar, ko'rsatuvlar va eshittirishlar orqali kitobga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

Ijtimoiy tarmoqlardagi kontent: Bloglar, sharhlar, kitoblar haqida videoroliklar va postlar yoshlar o'rtasida kitobxonlikni ommalashtirishda muhim vosita hisoblanadi.

Onlayn va bosma nashrlar: Gazeta va jurnallardagi maqolalar, kitob sharhlari va reklamalari orqali kitobxonlik madaniyatiga e'tibor qaratiladi.

Kitobxonlikni shakllantirishdagi o'ziga xosliklar

Yoshlar orasida ommaviylik: OAV orqali yetkazilayotgan narrativ materiallar yoshlarning zamonaviy madaniy qiziqishlariga moslashtirilgan ko'rinishda bo'ladi. Masalan, bestseller kitoblarning tahlillari, kinoga moslashtirilgan asarlar haqidagi muhokamalar yoshlarni ko'proq o'zlariga toritishi mumkin.

Oson va tezkor yetkazish: Raqamli platformalar orqali narrativ materiallarni istalgan vaqtda va joyda tinglash yoki ko'rish imkoniyati mavjud. Bu kitobxonlikka bo'lgan qiziqishni yanada orttiradi.

Vizual va audio effektlar: Televizion va ijtimoiy tarmoqdagi materiallar turli vizual va audio effektlar yordamida kitoblarni yanada jozibador qiladi.

Interaktivlik: Ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari kitob mavzusida fikr almashishi, muhokamalarda ishtirok etishi va yangi asarlarni kashf qilishi mumkin.

OAV orqali kitobxonlikni rivojlantirishning natijalari

Kitobga qiziqishning oshishi: OAV yordamida kitobxonlikning yosh avlod orasida ommalashgani kuzatilmoqda. Ayniqsa, zamonaviy asarlar va audiokitoblarga qiziqish ortgan.

Madaniy savodxonlikning oshishi: OAV orqali berilayotgan materiallar nafaqat kitobxonlikni, balki adabiy savodxonlikni ham rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Ijodkorlar faoliyatining yoritilishi: OAV yozuvchilarning hayoti va ijodiga oid ma'lumotlarni keng yoritib, ularning asarlarini o'quvchilarga yaqindan tanishtirmoqda.

Qulaylik va ko'lam: OAVning keng qamrovli imkoniyatlari orqali nafaqat shahar, balki qishloq joylarida ham kitobxonlik targ'ib qilish imkoniyatlari paydo bo'ladi

Xulosalar

Bugungi kunda ommaviy axborot vositalari (OAV) nafaqat axborot tarqatish, balki madaniyat, ta'lim va kitobxonlikni rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Narrative materiallar (hikoya shaklidagi materiallar) orqali kitobxonlikni shakllantirish texnologik taraqqiyot va raqamli platformalar rivoji tufayli yangi imkoniyatlarga ega bo'lmoqda.

OAV yordamida kitobxonlikni rivojlantirish quyidagi natijalarni ta'minlaydi:

-Kitobga qiziqishning oshishi: Yoshlar orasida zamonaviy asarlarni targ'ib qilish, bestsellerlar va audiokitoblarni ommalashtirish kitobxonlikka bo'lgan qiziqishni kuchaytirmoqda.

-Madaniy savodxonlikni rivojlantirish: Kitob sharhlari, mualliflar bilan suhbatlar va ijtimoiy tarmoqlardagi interaktiv kontent adabiy bilimlarni oshirishga xizmat qilmoqda.

-Ijodkorlarning faoliyatini yoritish: Yozuvchilarning hayoti va ijodi OAVda keng yoritilib, ularning asarlari o'quvchilarga yaqindan tanishtirilmoqda.

-Qulay va tezkor axborot yetkazish: Raqamli platformalar yordamida kitob haqidagi ma'lumotlar istalgan joy va vaqtda osonlik bilan yetkazilmoqda. Shuningdek, OAV platformalarining interaktiv va vizual imkoniyatlari kitoblarni jozibador qilib, kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda katta yordam bermoqda. Kelgusida OAV orqali kitobxonlikni targ'ib qilishni yanada rivojlantirish uchun davlat va jamiyat tomonidan ko'proq e'tibor qaratilishi zarur. Bu esa nafaqat individual shaxsiy rivojlanish, balki jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy taraqqiyotni ham ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Anderson, K. (2017). Books as a Mirror of Society: The Role of Literature in Shaping Social Values. *Journal of Cultural Studies*, 13(2), 112-119. <https://doi.org/10.1080/17530427.2017.1225439>

2. Freeman, A. (2018). The Role of Social Media in Promoting Reading Culture. *Journal of Educational Technology*, 24(2), 57-63. <https://doi.org/10.1016/j.edtech.2018.04.012>

3. Johnson, R. (2020). From Book to Screen: The Impact of Adaptations on Reading Habits. *Media Studies Quarterly*, 14(1), 44-52. <https://doi.org/10.1007/msq.2020.01.033>

4. Smith, J. (2019). The Psychological Impact of Narrative in Promoting Empathy among Young Readers. *Journal of Literature and Psychology*, 29(3), 89-102. <https://doi.org/10.1016/j.jlp.2019.02.015>
5. Thompson, M. (2021). Interactive Book Discussions on Digital Platforms: New Pathways to Engage Readers. *Digital Literacy Review*, 7(4), 34-41. <https://doi.org/10.1016/j.dlr.2021.07.005>
6. White, H. (2022). The Power of Social Networks in Promoting Books and Reading Culture. *Journal of Media and Society*, 19(1), 23-30. <https://doi.org/10.1016/j.jms.2022.01.019>